

Wordt de doorstroom Ad-B vooral een speelbal van de directeur financiën (die ook niets anders kan op basis van het instellingsbeleid)?

Inleiding

Stel, je bent CvB'er en je leest de berichten over 'geld en studeren'. Zo wordt door de Algemene Rekenkamer gesteld – en weersproken door de koepelorganisaties – dat er niet voldoende geld is gebruikt voor het investeren in kwaliteit. Dan is de ontwikkeling van Ad-opleidingen en de oprichting van Regionale Associate Colleges toch een prima bewijs van inspelen op maatwerk, het bestrijden van uitval en het verhogen van rendementen?

Vervolgens zie je dat het CBS heeft geconcludeerd dat 'leenangst' de oorzaak zou kunnen zijn voor het teruglopen van het percentage mbo'ers dat doorstroomt naar het hbo. Los van het feit dat er nog veel meer omgevingsfactoren zijn die hierbij een rol spelen (zoals: wel of niet op kamers kunnen gaan, zoals de welgestelde studenten nu minder doen), wordt door studenten en hun ouders steeds scherper gekeken naar de te maken kosten en alle leningen die nodig zijn. Uitvallen zonder diploma en hoge schulden is geen gewenste en zeer ongelukkige combinatie. Maar ook dan is een groot aanbod aan Ad-opleidingen toch best een aardige geste in de richting van mbo'ers en andere doelgroepen die met dezelfde problematiek van de centen te maken hebben?

Ook zie je berichten, naast waarmee jezelf worstelt, dat het voor bepaalde groepen studenten nog steeds erg lastig is om ervan de rendementen te verhogen. Er blijven dus nog steeds grote aantallen langstudeerders. Ze brengen alleen wettelijk collegegeld in het laatje, maar kosten in principe veel meer vanwege de lessen en de begeleiding. Het doorrekenen van lange-termijn-prognoses levert vooral rode cijfers op. Moeten langstudeerders in de bacheloropleidingen op termijn simpelweg niet meer voorkomen? Kunnen ze via een goede voorlichting, een uitgekiende studiekeuzecheck en het aanbieden van 'niet-doodlopende' leerwegen wellicht beter eerst de Ad-opleiding doen (als die aansluit bij de talenten, interesse en motivatie)?

Wat mee doen...

Het levert allemaal veel voer op voor discussies, ook voor een mogelijk herijken van het instellingsbeleid, op korte en wat langere termijn. Stel dat binnen een aantal jaren alle mbo'ers op zoek gaan naar Ad-opleidingen en deze ook gaan doen alwaar ze beschikbaar zijn. Zoals we al vorig jaar hebben beschreven in een PamflAd levert dit op die wat langere termijn zo'n 30 tot 40% minder bij de hogeschool geregistreerde studenten op. Maar daarnaast komen er ook steeds meer terugkerende personen die al een Ad op zak hebben en verder willen studeren (en dat is voor de instelling en de overheid dan weer wel een inschattingsuitdaging, qua kosten en uitgaven).

Is er dan wel beleid op te voeren en zo ja, wat zijn aspecten die onder de loep genomen moeten worden? Ons lijkt het studentengedrag bij het kiezen van een studie, ook wel vraaggestuurd onderwijs genoemd, bepalend voor de wijze waarop hogescholen hun aanbod kunnen inbedden in het systeem – in ons land vooral ingegeven door de overheidsregels. Die vraag zal meer en meer gaan leiden tot veel flexibiliteit, soms met slingerende leerpaden, met formele graden als piketpalen.

Hier een paar aanvullende bespiegelingen, voor CvB's en hun adviseurs, aan de hand van de doorstroom met een Ad-diploma naar een bachelorprogramma.

Waar draait het om?

Bij de invoering van de Ad als opleiding is door de overheid gekozen voor het vrijwel onveranderd laten van de financiële 'omgeving' ervan. Denk aan de bekostiging, de geldelijke ondersteuning van studenten, de uitkering van de diplomabonus, mogelijkheden voor studenten om voor wettelijk collegegeld een studie te doen en te vervolgen, en het doen van de Bachelor na een Ad niet als een nieuwe start te zien (als in het wetenschappelijk onderwijs wel bij de Bachelor en Master).

Dat houdt in dat er door een hogeschool niet echt kan worden 'gespeeld' met routes en budgetten. Tenminste, in formele zin. Zo mag je iemand met een Ad-diploma best nog een tweede Ad laten doen voor instellingscollegegeld, voor deze gelegenheid gelijk aan het wettelijk collegegeld (het instellingscollegegeld kan per opleiding worden vastgesteld). Dat kan best als er maar geen extra groepen ontstaan door een vorm van aanschuifonderwijs, anders lopen de kosten te hoog op.

Beleid rond doorstroom Ad naar Bachelor: samen vier jaar...

De overheid legt binnen deze gelijk gebleven kaders de bal bij de beleidsmakers van de hogescholen als het gaat om de financiële consequenties van de doorstroom van de Ad naar een resterend programma binnen een bacheloropleiding om daar de volgende graad te behalen. We leggen dit uit via een puntsgewijze opsomming wat dit inhoudt voor een hogeschool:

- Een student die voor het eerst aan een hbo-studie begint, brengt voor vier jaren vergoeding met zich mee vanuit de overheid, via een lumpsum aan de hogeschool uit te keren op basis van het aantal ingeschreven studenten op de wettelijke teldatum 1 oktober.
- Daarnaast betaalt de student wettelijk collegegeld zolang a) eerst de Ad-opleiding wordt gedaan en zolang daarna een bacheloropleiding wordt gevolgd of b) zolang er vanaf het begin bij een bacheloropleiding wordt gestudeerd (om het hier maar even simpel te houden, zonder in te gaan op allerlei leerroutes met wisselingen van opleiding).
- Zodra een student meer dan vier jaar ingeschreven staat in zo'n leerlijn, is het onderwijs aan een student alleen nog maar te bekostigen uit het wettelijk collegegeld. De instelling moet dus zoeken naar een aanpak waarbij de kosten zo laag mogelijk blijven of via een reservering daarvoor uit het reguliere budget, door de kosten over meerdere jaren uit te smeren.
- De student die meteen voor de bacheloropleiding kiest, geen negatief bindend studieadvies krijgt en de hoofdfase volgt, kan in principe niet worden tegengehouden na vier jaar en kan zonder diploma gewoon ingeschreven blijven staan. Natuurlijk blijft de student ook meer kosten maken, maar hoe groot de 'vertragingangst' in geldelijke zin is bij de a.s. studenten-van-nu, is niet duidelijk. Overigens, zij hebben geen weet van de budgettaire gevolgen van hun gedrag en dus van de uitloop voor de hogeschool. Maar als er alternatieven zijn, helder beschreven, dan kan er wel eens een verschuiving in keuzes door lerenden gaan plaatsvinden.
- Maar wat te doen met de Ad-studenten die opteren voor een doorstroom naar de bacheloropleiding, zeker als ze dit al voorafgaande aan de inschrijving aangeven. Een reden kan de eerder genoemde 'leenangst' zijn, resulterend in deze keuze voor de route via de Ad. De hogeschool weet in dit geval op voorhand dat de leerlijn in twee stukken wordt geknipt, maar dat de inkomsten dezelfde zijn als voor een directe route naar de bachelorgraad. Wat is dan het beleid, als individuele instelling - en als hbo-branche?
- Een geldelijk probleem kan worden ingebakken als de route binnen een inhoudelijk verwante studieomgeving bij de hogeschool in nominale zin op voorhand al langer dan vier jaar gaat duren. Daar moet dus over worden nagedacht... Nog interessanter is de vraag of het CvB hiervoor een oekaze moet afkondigen door de managers van de Ad- en de bacheloropleidingen hiertoe opdracht te geven om er 'gewoon' voor te zorgen – elk jaar weer, hoe dan ook. OCW heeft het over 'studeerbare leerlijnen', de hogescholen zullen ook denken aan de budgetten.
- Tevens is het zo dat er met de schakels twee vertragingkansen optreden. Er zijn toch ook bij de Ad-doelgroepen studenten die in drie jaar de Ad behalen. Voor het vervolg staat dan twee jaren binnen de bacheloropleiding op de rol. De overheidsvergoeding is er nog voor een jaar, naast het wettelijk collegegeld. Het wordt iets dragelijker in financiële zin als de student de Bachelor behaalt, en de diplomabonus met een waarde van een jaar bekostiging oplevert.
- Maar moet je dan als hogeschool een Ad-student die daar al vertraging oploopt uitgebreid tijdens de studie screenen op de geschiktheid voor de Bachelor? Er zijn echter geen wettelijke middelen om iemand tegen te houden, anders dan te wijzen op de persoonlijke budgettaire consequenties. Omgekeerd, als de student om allerlei redenen geschikt wordt geacht, en maar

een beperkte vertraging kent, zou je 'm de kans kunnen geven om alvast met het bachelorprogramma te beginnen. Dat moet organisatorisch en logistiek dan wel kunnen. Denk bijvoorbeeld aan RAC's die een eigen gebouw hebben. Maar ook hier de vraag: Kan een CvB dit afdwingen, door simpelweg een opdracht hiervoor te geven als de Ad-vertraging binnen bepaalde perken blijft? Dus door gewoon 'naar de centen' te kijken. Het sluit wel aan bij de studeerbaarheid die wordt gepropageerd. Of toch maar gewoon de Ad net als de Bachelor behandelen, en je als CvB niet druk maken over een jaar uitloop bij elke opleiding op zich...

- Een andere optie is de vertragende Ad-student een andere leerweg aan te bieden. Dat kan door de Ad'er aan het werk te laten gaan, maar wel contact te houden binnen het Ad-alumni-beleid. In dat contact wordt gescand welke scholing wordt gevolgd (beroepsgericht) en welke werkervaring wordt opgedaan. Zo kan er een moment ontstaan dat op basis van vrijstellingen een deeltijdse (of duale) bachelorroute met de lengte van een jaar mogelijk is. Uiteraard zijn hierop allerlei variaties mogelijk.

Kortom, het is nodig een hogeschoolbrede discussie te voeren rond het beleid op bovenstaande punten. Dat het leidt tot heldere interne afspraken rond verwante Ad- en bacheloropleidingen, is logisch. Maar een gediplomeerde Ad'er kan in principe bij elke bacheloropleiding aankloppen. Als aan de toelatingsvoorwaarden is voldaan, kan een inschrijving niet worden geweigerd. Plus dat er moet worden nagedacht over het te volgen programma. Het belang is dan ook weer in geld uit te drukken nl. dat er nog maximaal twee jaar overheidsbekostiging beschikbaar is en de student het recht heeft op het betalen van wettelijk collegegeld zolang de studie duurt.

Het aantal doorstromers speelt mede een rol. Voor een behoorlijk grote groep is een eigen voortzetting te componeren. Dat kan door instromers uit meerdere Ad's aan te trekken of een eigen brede afstudeerrichting in de aanbieding te hebben. Maar ook hier is een scherp geformuleerd instellingsbeleid geen overbodige luxe.

Overigens dient te worden opgemerkt dat er ook nog sprake kan zijn van een vervolg op een voltijdse Ad binnen een deeltijdse of duale Bachelor. Het is zeker niet zo dat er dan een resterend programma klaarligt dat overeenkomt met wat er in de voltijd is geformuleerd. Er zullen behoorlijk veel mbo'ers zijn die dit wel prettig zullen vinden, eerst voltijd en dan gaan werken, in combinatie met de studie. Voer voor die hogeschooldiscussie, en een volgend PamflAd.

Als hbo-branche

Hoe gaat het bekostigde hbo als sector, als branche voor de hogescholen, hiermee om – of beter gezegd, hoe zouden ze hier eigenlijk op moeten inspelen? Het is goed dat er op landelijk niveau overleggen ontstaan rond verwante Ad-opleidingen. Daarin kunnen afspraken worden gemaakt over zaken waar ze samen tegenaan lopen.

Maar er liggen vervolgens allerlei uitdagingen op tafel voor de verwante bacheloropleidingen. Maken die afspraken over het opnemen van Ad'ers? Hoe gaan ze om met studenten die al een (forse) vertraging achter de rug hebben, met degenen die eigenlijk gebaat zijn bij het toch alvast het bachelorprogramma gaan doen, het inzetten van de diplomabonus, en dergelijke geldelijke zaken die van belang kunnen zijn als de Ad-student wil overstappen naar een andere hogeschool? Dit is dus een zaak die op landelijk niveau aandacht verdient. Maar het kan zeker geen kwaad om in een regio als hogescholen om tafel te gaan om studentenstromen te analyseren en voor een duidelijk oversteekpad voor Ad'ers afspraken te maken. Dat kan bijvoorbeeld bij een overstap van voltijd naar deeltijd of dual erg handig zijn om aldus greep op de markt te houden, samen met het regionale werkveld (en op hun budgetten). Ook kan in voorkomend geval de rol van een Regionaal Associate College worden meegenomen. We komen hier ook nog een keer op terug.

Checklist

Het is verleidelijk om hier een complete checklist op te nemen als het gaat om het hogeschoolbeleid voor het verder invoeren van de Ad-opleiding, en het anticiperen op een mogelijke ontvangst van bezitters van een Ad-diploma van andere instellingen. We zullen het wel doen, zo'n lijst opstellen. Maar het is tevens van belang om daarbij zoveel mogelijk uitgangspunten bij de hand te hebben voor het opstellen van een toekomstscenario met de Ad in het gehele systeem. Op de Dag van de Ad (16 maart) gaan we daarmee aan de slag, en vervolgens mag u in april een document verwachten met de conclusies – ook dus als input te gebruiken voor het hogeschoolbeleid.